су, зберігання та доступу неможливо забезпечити довготривалу сумісність архівних та бібліотечних систем. У підсумку, сталість у цифровому середовищі – це не стан, а процес безперервної підтримки доступності та достовірності документної спадщини в умовах технологічної мінливості та інформаційних ризиків [1].

Отже, цифрова трансформація змінює природу документної спадщини, роблячи її динамічною, розподіленою та технологічно залежною. Темпоральність цифрових документів характеризується нестабільністю їх існування, версійністю та вразливістю до втрати або модифікації. Сталість документної спадщини в цифровому середовищі не є даністю, а потребує постійного технічного й організаційного забезпечення. Воєнні виклики посилюють ризики втрати цифрових ресурсів через руйнування інфраструктури, кібератаки та обмеження доступу. Вагомим чинником збереження є розвиток надійних систем резервування, міграції даних і захищених цифрових інформаційних ресурсів. Автентичність і доказовість цифрових документів залежать від метаданих, цифрових підписів і фіксації історії змін. Сучасна парадигма збереження пам'яті переходить від статичного зберігання до безперервного управління цифровою сталістю.

Список використаних джерел

1. Рибачок О. М. Документальна спадщина як складова культурних цінностей і культурної спадщини. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2017. № 2. С. 81–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2017_2_13

2. Приходько Л. Ф. Національний архівний фонд: поняття, склад, структура. *Архіви України.* 2017. № 1. С. 62–87.

3. Менська О. Цифровізація як ефективний спосіб збереження історико-культурної спадщини: міжнародне та національне нормативно-правове забезпечення. *Věda a perspektivy.* 2024. № 2(33). С. 129–145.

УДК 004:02:81'373

Максим Опірський, здобувач вищої освіти ОС «Доктор філософії»
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БІБЛІОТЕЧНОЇ ГАЛУЗІ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИКИ

Анотація. Проаналізовано вплив цифровізації на формування сучасної бібліотекознавчої терміносистеми. Показано, що глобалізація, утвердження концептів відкритості науки та розвиток цифрових сервісів зумовили трансформацію функцій бібліотек і появу нових професійних понять. Розкрито зміни в інформаційній інфраструктурі, що спричинили поширення термінів, пов'язаних із цифровими об'єктами, процесами, інструментами й ресурсами. Об-

ґрунтовано потребу в систематизації та стандартизації термінології для забезпечення її узгодженості з міжнародними підходами. Наголошено на перспективі кодифікації нових понять, що відображають сучасні тенденції розвитку бібліотечно-інформаційної сфери.

Ключові слова: цифровізація, бібліотека, бібліотекознавство, термінологія, професійна лексика.

Сучасне суспільство переживає масштабні трансформації, зумовлені глобалізацією і цифровізацією. Глобалізація посилила взаємозалежність між країнами та континентами й прискорила розвиток цифрових технологій, які надали глобалізаційним процесам динамічності та забезпечили швидкість інформаційних потоків і доступність інформаційних ресурсів. Цифрові платформи та мережеві сервіси стали ключовими механізмами глобальної взаємодії та водночас актуалізували питання збереження національної ідентичності.

На інституційному рівні в бібліотеках впроваджуються програми цифрового розвитку, створюються електронні колекції та бази даних, розбудовується цифрова інфраструктура, а вебпортали пропонують розділи на кшталт «Цифрові проєкти» чи «Цифрові колекції», що засвідчує їх інтеграцію у світовий цифровий простір і систему відкритої науки. Під впливом інформаційно-комунікаційних технологій бібліотеки зазнають глибоких змін, а саме: трансформуються їх цінності, функції та моделі взаємодії з продуцентами й користувачами інформації. Це актуалізує питання про сучасну роль бібліотеки, її суспільний вплив і критерії соціокультурної ефективності.

У вітчизняному бібліотекознавстві сформувався розгорнутий науковий дискурс, присвячений цифровій модернізації бібліотечної сфери. Ці студії продовжують тривалу традицію дослідження інформатизації, цифровізації, послідовно висвітлюючи еволюцію інформаційних процесів і трансформацію професійних практик у цифрову добу. Із-поміж знакових дослідників цифровізації бібліотечної галузі і відповідної трансформації фахової термінології варто зазначити Л. Дубровіну [2], Н. Стрішенець [5], Г. Солоіденко [6], Ю. Ковтанюка, З. Шевченка [4], О. Збанацьку [3], Р. Білоусову [1], Г. Швецову-Водку, З. Романуху [8], Л. Туровську [7] та ін.

Цифрова трансформація інформаційного середовища суттєво змінила бібліотечні процеси: традиційні технології поступилися електронним системам, що спричинило появу новотворів для опису цифрових операцій і сервісів. Розвиток онлайн-послуг – цифрової реєстрації, електронної доставки, поширення документів, віртуальних довідок, онлайн-подій і цифрових виставок, збагатив функції бібліотек і змінив моделі взаємодії з користувачами. Унаслідок цифровізації бібліотека стала багатофункційним культурно-освітнім центром і цифровою платформою водночас, що неминуче вплинуло на терміносистему галузі. Цифровізація породила нові термінологічні виклики, які потребують наукового осмислен-

ня, адже оновлення понятєвого апарату має відображати сутнісні зміни бібліотечної діяльності в умовах «цифрового повороту».

Основними джерелами, що фіксують трансформацію бібліотекознавчої термінології, є нормативно-правові акти, стандарти, словниково-довідкова документація та авторські студії. Саме вони дають змогу простежити й осмислити зміни в терміносистемі. Перехресний пошук термінів, характерних для бібліотечної сфери, засвідчує появу в українському законодавстві таких лексем, як *оцифрування* (та похідні дієприкметники *оцифрований, оцифровуваний*)*, цифрова інфраструктура, цифровий проєкт, цифрове управління, цифровий фонд, цифрова копія документа, цифрова модель аналогового документа, цифрова доступність книжок та інформації про них, цифрова бібліотека, цифрова (електронна) форма документа.*

Електронна форма існування об'єктів і процесів частково перетинається з термінологією цифрових технологій, адже будь-які явища сьогодні функціонують в електронній системі. Реєстр термінів нормативно-правових актів Верховної Ради України (База «Законодавство України») містить 429 позицій (станом на 04.06.2026), що позначають саме електронне середовище, проте властиві цифровізації. Це свідчить про орієнтацію законодавців на опис процесів, а не на об'єкти цифровізації.

Цифрову термінологію, релевантну бібліотечній сфері, доцільно групувати за класами: **об'єкт, інструмент, дія, процес, метод, ресурс.** Дослідження доводить, що лексеми, які традиційно об'єднують під поняттям «цифровий», належать до різних категорій, тому їх розмежування є необхідним для усунення термінологічної розмитості. **До об'єктів** можна зарахувати: єдиний цифровий простір; цифрова модель аналогового документа; цифрова копія документа; цифрова (електронна) форма документа; цифрова бібліотека; цифровий фонд; цифровий фонд користування; цифрові дані; цифровий формат; **до інструментів** – електронний цифровий підпис; цифрова платформа; цифрова система; цифровий інструмент; інформаційно-комунікаційна система «Цифрова книжкова ідентифікація»; цифрові мережі; **до дій** – оцифрування; оцифровування; оцифрований (як результат дії); **до процесів** – цифровізація; цифрова трансформація; цифровий розвиток; цифрова модернізація; цифрове управління; цифрове суспільство; цифрові потоки; цифрові технології; цифрові ініціативи; **до методів** – цифрова модель; цифрове управління; **до ресурсів** – цифрова інфраструктура; цифрова доступність книжок та інформації про книжки; цифрова освіта; цифрова грамотність; цифрові навички; цифрові компетенції.

Запропонована класифікація забезпечує семантичну точність, усуває змішування понять і створює підґрунтя для подальшого аналізу, стандартизації та ко-

ректного використання цифрової термінології в науковій, освітній і нормативній практиці.

Логіку впливу цифровізації на терміносистему бібліотекознавства можна подати як послідовний ланцюг процесів: глобалізація → утвердження концептів відкритості (Open Science, Open Access, Open Data, цифрова інклюзія) → трансформація функцій бібліотеки (репозитарії, бази даних, цифрові сервіси, мережева комунікація) → поява нових термінів (FAIR, RDM, LOD, preprint, digital literacy, інтероперабельність) → формування цифрово-орієнтованої, міждисциплінарної та глобалізованої терміносистеми.

Цифрове середовище висунуло нові вимоги до інформаційної інфраструктури, що спричинило появу понять на кшталт *цифровий контент, цифрова бібліотека, цифрова компетентність, цифровий фонд.* Вони не лише описують умови існування інформації, а й відображають ключові риси сучасного інфопростору – мобільність, інтерактивність, мультимедійність, мережевість.

Масштабні інституційні, функційні та технологічні зміни в бібліотечній галузі суттєво вплинули на розвиток терміносистеми: переосмислено роль бібліотек, модернізовано їх функції, упроваджено цифрові сервіси й інноваційні технології. Це зумовлює потребу в уточненні та стандартизації термінології, здатної адекватно описувати цифрові об’єкти, процеси, інструменти й методи та забезпечувати узгодженість із міжнародними підходами. Термінологічні зміни стають не лише наслідком цифрової трансформації, а й чинником її концептуального осмислення.

У перспективі до бібліотекознавчої термінології припускаємо буде кодифіковано нові поняття – *цифровий бібліотекар, цифровий габ, цифрова бібліотека, відкриті метрики, відкрите рецензування, відкрита інфраструктура, відкриті освітні ресурси, FAIR-дані, самоархівування, керування даними, зв’язані відкриті дані* тощо. Їх унормування забезпечить узгодженість терміносистеми з міжнародними стандартами та відображення сучасних тенденцій розвитку бібліотечно-інформаційної сфери. З часом деякі з них будуть закріплені в нормативно-правових актах, стандартах, наукових студіях та електронних ресурсах, що сприятиме їх усталенню й інтеграції у глобальний термінологічний простір.

Список використаних джерел

1. Білоусова Р. З. Терміни бібліотекознавства та бібліографознавства в українській мові кінця XX – початку XXI століття (системно-структурна організація): дис. канд. філол. наук … 10.02.01 – українська мова / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2021. 279 с.

2. Дубровіна Л. Рукописно-книжна спадщина України в сфері національної культури: створення традиційних та електронних ресурсів. *Рукописна та книжкова спадщина України.* 2014. Вип. 18. С. 286–315.

3. Збанацька О. Термінологія законодавства в умовах цифровізації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2020. № 1. С. 98–105.

4. Ковтанюк Ю., Шевченко З. Актуальні питання створення цифрових колекцій історико-культурної спадщини Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в контексті цифрової трансформації гуманітарної галузі. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.* 2024. Вип. 72. С. 208–245.

5. Стрішенець Н. Сучасні вітчизняні бібліотечно-інформаційні стандарти: термінологічний аналіз. *Бібліотечний вісник.* 2018. № 3. С. 28–40.

6. Солоіденко Г. Стандартизація у бібліотечній галузі: підсумки 26-річної діяльності. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.* 2017. Вип. 48. С. 32–44.

7. Туровська Л. Трансформація діяльності наукової бібліотеки в умовах воєнного стану (на прикладі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського). *Вісник Книжкової палати.* 2023. № 1. С. 31–37.

8. Швецова-Водка Г., Романуха З. Термінологія бібліографічного інформування. *Бібліотечний вісник.* 2016. № 1(231). С. 46–51.

УДК 001.102:002

Галина Сілкова, канд пед. наук, доцент,
Марина Костенко, старший викладач
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

ДИНАМІКА ТА ПАРАМЕТРИ ЯВИЩА РОЗСІЮВАННЯ – КОНЦЕНТРАЦІЇ ПУБЛІКАЦІЙ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ДОКУМЕНТНОМУ ПОТОЦІ З ПРОБЛЕМ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ

Анотація. За результатами бібліометричного аналізу висвітлено динаміку вітчизняного документного потоку з проблем бібліотечної справи другої половини 2022–2025 рр. Охарактеризоване явище розсіювання – концентрації публікацій у документному потоці щодо проблем бібліотечної справи другої половини 2022–2025 рр. та його відповідність класичній формулі С. Бредфорда.

Ключові слова: бібліометричний аналіз, документний потік, бібліотечна справа, розсіювання – концентрація публікацій.

За результатами бібліометричного аналізу ми отримали дані щодо сумарного обсягу вітчизняного документного потоку (ДП) статей щодо проблем бібліотечної справи за період з другої половини 2022 р. по 2025 р. включно. Кількість галузевих документів за досліджуваний період становила 580 статей. Аналіз динаміки ДП засвідчив хвилеподібній характер його кількісних параметрів – від зростання до зменшення. Якщо у другій половині 2022 р. було виявлено лише 26 статей, то у 2023 р. їхня кількість зросла до 163, у 2025 р. становила 143 статті, а у